

היום נלמד בעזרת ה':

כתובות דף עד

אתמר נמי אמר רב אחא בר יעקב: המקדש אישה על תנאי ואחר כך בעל אותה בסתם (בלא להזכיר את התנאי) והתרברר שהתנאי לא קויים – אינה צריכה הימנו גט. כי לא התקדשה בקידושין הראשונים, וגם לא בביאה משום שהוא בעל אותה על דעת 'הקידושין' כלומר על דעת התנאי שהיה בהם שהיה סבר שהתנאי התקיים.

חליצה מוטעית כשירה: יבם שעשה חליצה בטעות, החליצה כשרה. ונחלקו הדעות מהי חליצה מוטעית? לדעת ריש לקיש אם הדיין אומר ליבם 'חלוץ לה ובפעולה זו אתה כונס אותה לאישה' אפילו שהדבר אינו אמת כי החליצה פוטרת אותה לשוק - בכל אופן החליצה כשרה. אבל לדעת רבי יוחנן חליצה כזו פסולה כי צריך שגם היבם וגם היבמה יתכוונו שהחליצה תתיר אותה לשוק (-הרמב"ן יבמות), אלא כשאמר לו הדיין 'חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז' וחלוץ לה ולא נתנה לו – החליצה כשרה.

המקשן סבר שהסיבה שלדעת רבי יוחנן 'חליצה מוטעית כשרה' בגלל שכשהוא עשה מעשה וחלוץ הוא בעצם מחל על התנאי של המאיתים זוז. ולכן הקשה שגם כאן כאשר בעל אותה הוא מחל עת התנאי של הקידושין, ואם כן איך אמר רב אחא בר יעקב בשם רבי יוחנן 'אינה צריכה הימנו גט'?

בר בי רב שפיר קאמרת? וכי אתה סבור שכך דעתו של רבי יוחנן? אלא הסיבה שחליצה מוטעית כשרה לדעתו, מכיון שאת דיני התנאי לומדים מ'תנאי בני גד ובני ראובן' ואחד מהכללים של התנאי שיוכל להיעשות על ידי שליח (כמו שמשה רבינו התנה עם בני גד ובני ראובן לתת להם את הארץ על ידי שליח - יהושע), ומכיון שחליצה אינה יכולה להיעשות על ידי שליח ממילא לא מועיל בה תנאי.

והא ביאה: אך אם כן קשה מדוע אמרה הברייתא (בעמוד קודם) שמועיל תנאי בבעילה - 'הריני בועלך על מנת שירצה אבא', והרי ביאה אינה יכולה להיעשות על ידי שליח? הגמרא מתרצת: הוקשו 'הוויות' (= קידושי אישה) בכסף שטר וביאה זה לזה, כמו שבכסף ושטר מועיל תנאי (כי אפשר לעשותם על ידי שליח) כך גם ביאה.

(המשך בדף הבא ↓)

*

המקדש במלוה ובעל: אין אדם יכול לקדש אישה 'במלוה' על ידי שהוא מוחל לה על החוב שהלוה לה בעבר. משום ש'מלוה להוצאה ניתנה' כלומר לשימוש בכסף, וכשהוא מוחל לה כבר הכסף נמצא ברשותה, וממילא לא נתן לה כלום.

המקדש אישה במלוה (שאינה מקודשת) ולאחר מכן בעל אותה בסתם - לדברי הכל היא התקדשה בביאה וצריכה גט, מכיון שאין אדם עושה בעילתו בעילה זנות וממילא הוא מתכוין לקנות אותה בביאה. וכן המקדש אישה על תנאי (ולא נתקיים התנאי) ובעל אותה בסתם - צריכה גט כ"ל. וכן המקדש בפחות משה פרוטה (שאינה מקודשת) ובעל.

אמר רב יוסף וכו': לדעה זו רק המקדש אישה בפחות משה פרוטה ובעל בסתם - מקודשת וצריכה גט, מכיון שידוע לכל שאין קידושין בפחות משה פרוטה. אבל המקדש על תנאי סובר שהתקיים התנאי, וכן המקדש במלוה היה סבור שאפשר לעשות כן, וממילא כשבעל עשה זאת על דעת 'הקידושין' הראשונים - שבאמת לא היו קידושין - ולכן לא התקדשה בביאה ואינה צריכה גט.

ולא היה כח בחכמים להוציאה: כי הם חששו שמא בעל אותה לשם קידושין.

דברי עולא אלו שצריכה גט כי הבעילה היתה לשם קידושין אפילו שנעשתה בטעות (שהרי היה סבור שנתקיים התנאי והיא כבר מקודשת), הם לאפוקי מדעתו של התנא הבא:

והיא לא נתפשה אסורה: הגמרא לומדת את הפסוק כך: דוקא 'היא' שלא נתפשה (= נבעלה באונס אלא ברצון) אסורה (על בעלה) אבל הנתפשת באונס מותרת על בעלה (כלומר הדיוק הראשון הוא: 'לא נתפשה אסורה' אבל נתפשה מותרת). ומ'היא' מדויק דיוק נוסף: שיש אישה אחרת שאפילו אם היא לא נתפשה באונס אלא נבעלה ברצון היא מותרת - זו אישה שקידושיה בטעות. כגון שנתקדשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ונבעלה, שאפילו לאחר כמה שנים היא מגיעה לבית דין עם בנה על כתפיה וממאנת ב'בעלה' והולכת לה בלא גט.

תנו רבנן: הגמ' עוסקת כעת בדיון שהביאה משנתנו - המקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים או מומים ונמצא שיש לה אינה מקודשת. הגמ' מביאה ברייתא:

מי שקידש אשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצא שהיו עליה נדרים, והלכה האשה (לאחר הקידושין) לחכם והתירה לה את הנדר, מקודשת, לפי שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו והרי היא כמי שלא היה עליה נדרים בשעת הקידושין, ונמצא שהתקיים התנאי של הבעל. **(החכם מתיר את הנדר ע"י פתח חרטה, ששואל אותה האם על דעת כן היית מודרת? והיא עונה שלא, והחכם אומר לה הרי הגעת לידי כך ולכן מה שנדרת אינו נדר ומותר לך, ונמצא שלא נדרה מעולם על דעת כן והרי היא כמי שלא נדרה את אותו הנדר).**

לעומת זאת, מי שקידש אשה על מנת שאין עליה מומים, ונמצא שהיו עליה מומים, והלכה האשה (לאחר הקידושין) לרופא וריפא אותה מהמומים, אינה מקודשת, לפי שהרופא מרפא את המומים רק מכאן ולהבא, וכיון שבשעת הקידושין עדיין היו עליה מומים הרי שלא התקיים התנאי של הבעל, ולכן אינה מקודשת.

קושיא: והתניא: והרי למדנו בברייתא שגם אשה שהלכה לחכם והתיר לה את הנדר אינה מקודשת?

תירוץ: אמר רבא רבה: הברייתא הראשונה הסוברת שמקודשת, היא כדעת ר"מ הסובר שאדם לא מקפיד אם אשתו תתבזה בבית דין, כלומר שתלך לחכם שיתיר לה את הנדר. והברייתא השניה הסוברת שאינה מקודשת, היא כדעת רבי אלעזר הסובר שאדם לא רוצה שאשתו תתבזה בבית דין, וממילא זה לא יעזור שתלך לחכם שיתיר לה את הנדר, לפי שהוא לא קידש אותה על דעת שתלך ותתבזה בבית דין.

מאי היא? היכן נחלקו רבי מאיר ורבי אלעזר בדבר זה?

המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר, משום שם רע לא יחזיר: שגירשה משום שיצא עליה שם רע שזינתה או משום שנדרה נדר, לא יחזיר וישא אותה. ובמס' גיטין נאמרו שני טעמים בדבר, יש מי שאומר שהטעם הוא משום 'קלקולא', כלומר שמא היא תינשא למישהו אחר ואח"כ יצא קול אחר שהקול הראשון שזינתה היה שקר, או שהיא תלך לחכם שיתיר את נדרה, והוא יתחרט שגירשה ויאמר אילו הייתי יודע שהקול היה שקר או שיש היתר לנדרה לא הייתי מגרש אותה אפילו אם היו נותנים לי מאה מנה, לפי שהיא הייתה חביבה עלי מאוד, ונמצא שהגט מתבטל למפרע והבנים שנולדו לה מבעלה השני ממזרים, לכן אומרים לו תדע שאם אתה מגרש אותה משום שם רע או נדר לא תוכל להחזירה לעולם, ואם בכל זאת גירשה אנו אומרים שהיא הייתה שנאה

עליו, והוא לא יוכל לומר אח"כ אילו הייתי יודע וכו' ולעקור את גיטה למפרע. ויש מי שאומר שהטעם הוא כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים.

רבי יהודה אומר: כל נדר שהיא נדרה אותו בפני עשרה בני אדם לא יחזיר, לפי שרבי יהודה סובר שהטעם הוא כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים, וכיון שנדרה בפני רבים אין לנדר שלה הפרה, שכיון שהיא פרוצה בנדרים יותר מדאי קנסו אותה.

רבי מאיר אומר: אם היא נדרה נדר שהבעל לא יכול להפר אותו אלא צריך חקירת חכם, דהיינו שהיא נדרה נדר שהוא לא בדברים שבינו לבינה ואינו נדר עיניו נפש, לא יחזיר, לפי שרבי מאיר סובר שהטעם הוא משום 'קלקולא', ובנדרים כאלה הבעל יכול לומר אילו הייתי יודע שהחכם יכול להפר לא הייתי מגרש אותה, שאני רוצה שתתבזה בבית דין ויתירו לה את הנדר. אבל נדר שאינו צריך חקירת חכם, דהיינו שהבעל יכול להפר לה, יכול להחזיר, לפי שלא שייך כאן לחשוש 'לקלקולא' שהרי היה יכול להפר לה ולא הפר.

(רבי אלעזר אומר אחד צריך ואחד אינו צריך לא יחזיר) אמר רבי אלעזר, לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך: **רבי אלעזר אומר לרבי מאיר:** כל מה שאסרו לו להחזיר במקרה שנדרה נדר שצריך חקירת חכם זה רק משום שאסרו עליו להחזיר במקרה שלא צריך חקירת חכם. ביאור: אם נדרה נדר שצריך חקירת חכם, אין כאן חשש 'לקלקולא', לפי שאדם לא רוצה שאשתו תתבזה בבית דין וממילא הוא לא יכול לומר אילו הייתי יודע שהחכם יכול להפר לה לא הייתי מגרש אותה, שהרי הוא לא היה שולח אותה לחכם, אלא הטעם שאסרו לו להחזירה הוא מפני הנדרים שאינו צריך חקירת חכם, שיכול לומר לא ידעתי שאני יכול להפר לה את הנדרים, ואילו הייתי יודע לא הייתי מגרשה.

כעת הגמ' מבררת את טעמו של רבי יהודה, ובהמשך תבאר את המחלוקת בין רבי מאיר לרבי אלעזר:

מאי טעמא דרבי יהודה? שנאמר לגבי הגבעונים (= הגבעונים היו משבעה אומות שבני ישראל הצטוו להשמידם בכניסתם לארץ. הגבעונים הערימו על בני ישראל ואמרו שבאו מארץ רחוקה ואינם מהשבעה אומות, וישראל נשבעו להם שלא יהרגו אותם) **"וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעַדָּה"**, והרי ישראל היו יכולים להתיר את השבועה ומדוע לא עשו כן? אלא מכאן מוכח כרבי יהודה ששבועה או נדר בפני רבים אי אפשר להתיר.